

طبقه‌بندی کتاب‌ها برای دانش آموزان و خانواده‌ها

مریم رضایی، سیما محمدی

امسال اعضای کمیته علمی جشنواره عبارت‌اند از: آقایان محمد کرام‌الدینی، دکتر محمود امانی (مدیر کل دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری)، مهندس احمدرضا دوراندیش (مدیر کل دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کار دانش)، محمد ناصری (دبیر جشنواره و مدیر کل دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی) و خانم فریبا کیا (دبیر علمی و معاون دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی). اینکه جشنواره چه نقشی در سامان‌دهی تولید محتوای آموزشی دارد؟ برنامه‌های حمایتی برای کتاب‌های مورد تأیید جشنواره کدام‌اند؟ و جشنواره چه نقشی می‌تواند در هدایت ناشران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی به سمت تولید کتاب‌های خلاقیت‌برانگیز ایفا کند؟ از جمله سؤالاتی بودند که با اعضای کمیته علمی در میان گذاشتیم. آنچه در پی می‌آید، حاصل گفت‌وگوی ما با اعضای این کمیته است.

نسبت کتاب‌های آموزشی مناسب و استاندارد افزایش قابل توجه داشته است

زیست‌شناسی ایران»، داور بین‌المللی ۱۴ دوره المپید جهانی زیست‌شناسی، داور جشنواره‌های متعدد هنری، علمی و آموزشی کشور و نیز سردبیر کنونی فصل‌نامه رشد آموزش زیست‌شناسی است.

چگونه آقای کرام‌الدینی شما نقش و جایگاه جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد را در سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی چگونه می‌بینید؟

○ اجازه بدهید پیش از پاسخ دادن به این سؤال، ابتدا خاطره‌ای نقل کنم. سال‌ها پیش، روزی به بازدید دبیرستانی واقع در آذربایجان شرقی رفته بودیم. در یکی از کلاس‌های آن دانش‌آموزی از من پرسید که چرا برای هر کتاب درسی که مثلاً حدود ۳۰۰ صفحه دارد، هزاران صفحه کتاب کمکی تألیف و روانه بازار می‌شود؟ مگر کتاب‌های درسی چه قدر دشوار و مبهم نوشته می‌شوند که نیاز به این همه کتاب کمکی دارند؟ او سپس ادامه داد که بسیاری از این کتاب‌های کمکی برای کسب درآمد

محمد کرام‌الدینی (۱۳۳۴، سیرجان)

محمد کرام‌الدینی معلم، نویسنده و مترجم ده‌ها مقاله و کتاب

علمی-آموزشی، از جمله کتاب‌های درسی رسمی زیست‌شناسی متوسطه کشور است. او دارنده عنوان مؤلف و مترجم برگزیده سه دوره کتاب سال (۱۳۸۵، ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰)، سه دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد (سومین ۱۳۸۱، نهمین ۱۳۹۰ و

دهمین ۱۳۹۲)، بیست‌ویکمین جشنواره کتاب‌های دانشگاهی (۱۳۹۱) و نیز هفتمین جشنواره کتاب‌های برتر کودکان و نوجوانان (۱۳۹۲) است. کرام‌الدینی همچنین مؤسس «المپید

نوشته می‌شوند، کیفیت لازم را ندارند و استاندارد نیستند، و ما را دچار سرگردانی می‌کنند. بعضی از آن‌ها حتی گمراه‌کننده‌اند، مطالب نادرست دارند و وقت ما را بیهوده می‌گیرند. چرا برای کنترل بازار این نوع کتاب‌ها کاری انجام نمی‌شود؟

باید اعتراف کنم که در آن لحظه انتظار شنیدن چنین سخنانی را از دانش‌آموزی دبیرستانی نداشتیم. اما او حرف خود را زده بود و خوب هم زده بود. یادم هست که در آن زمان کسی کاری برای سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی انجام نمی‌داد. از طرح سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی هم خبری نبود و جشنواره‌ای هم برای معرفی کتاب‌های مناسب وجود نداشت.

در آن زمان این فکر به ذهنم رسید که برای انجام آنچه این دانش‌آموز خواسته است، یعنی کنترل بازار کتاب‌های کمک‌درسی، دو راه بیشتر وجود ندارد: یکی مبارزه با ناشران و مؤلفان این نوع کتاب‌ها، یعنی ممنوع کردن انتشار آن‌ها، و دیگر به‌عکس، همکاری با آنان و هدایت ناشران و مؤلفان و تشویق آنان برای تألیف کتاب‌های بهتر و مناسب‌تر.

آشکار است که راه‌حل اول امکان‌پذیر جلوه نمی‌کرد و حتی ممکن بود سبب زیرزمینی شدن و آشفتگی بیشتر بازار این نوع کتاب‌ها می‌شد، اما راه‌حل دوم عملی‌تر می‌نمود.

اکنون سال‌ها از آن روز گذشته است. سال‌هاست که طرح سامان‌دهی کتاب‌ها و منابع آموزشی با هدف هدایت و تشویق ناشران در حال اجراست و امسال یازدهمین دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی برگزار خواهد شد. اما هنوز نه‌تنها از قیل‌و‌قال بازار مکاره کتاب‌های آموزشی نامناسب کاسته نشده، بلکه هیاهوی فروشندگان این‌گونه کتاب‌ها بلندتر هم شده است. هنوز تعداد کتاب‌های کمکی که به ازای هر کتاب درسی منتشر می‌شوند، نه‌تنها کاهش نیافته، بلکه افزایش بسیار هم داشته است. حتی می‌بینیم به‌طور منظم از رسانه‌های قدرتمند کشور هم درباره آن‌ها تبلیغ می‌کنند. پس نتیجه سامان‌دهی چه بوده است؟

چوایه یعنی به‌نظر شما سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی

در کار خود موفق نبوده است؟

○ نه، نمی‌خواهم این‌طور نتیجه‌گیری کنم. همه آنچه شرح دادم، برای این بود که راه پاسخ به پرسش شما را بازتر و هموارتر کنم. به‌طور خلاصه، پاسخ من به پرسش اول شما این است: درست است که کمیت این کتاب‌ها افزایش یافته، اما کیفیت آن‌ها هم افزایش داشته است. یعنی نسبت کتاب‌های آموزشی مناسب و استاندارد افزایش قابل توجه داشته است. به‌بیان دیگر، جشنواره تا حدود زیادی در رسیدن به اهداف خود موفق بوده است. البته بعضی‌ها این ایراد را هم وارد می‌دانند که شاید با امکانات موجود جشنواره می‌توانسته موفق‌تر از این هم باشد.

چوایه از دیدگاه شما افزودن چه بخش یا بخش‌هایی به برنامه‌های جشنواره به تأثیر بیشتر آن کمک می‌کند؟

○ یکی از کارهایی که جشنواره می‌تواند انجام دهد، برگزاری نمایشگاهی از کتاب‌های شایسته، منتخب، برگزیده و مناسب است. اگر درون یا در کنار نمایشگاه فروشگاه‌های هم برای عرضه کتاب‌های مناسب تدارک دیده شود، بسیار بهتر است. اگر هم این نمایشگاه دائمی باشد که خیلی بهتر است. به‌نظر این‌جانب معرفی عنوان، نام پدیدآورندگان و ناشر به‌هیچ روی کافی نیست.

مخاطب این جشنواره باید بتواند کتاب‌های معرفی‌شده را لمس کند، در دست بگیرد و ورق بزند. در این صورت است که آشنایی واقعی با کتاب‌های شایسته روی می‌دهد و اهداف جشنواره بیشتر محقق می‌شوند.

چوایه به‌نظر شما «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» در کنار جشنواره چه کارهایی لازم است انجام دهد تا تأثیرات جشنواره ماندگارتر شوند؟

○ یکی از کارهایی که سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی می‌تواند برای این کار انجام دهد، حمایت بیشتر، شناساندن بیشتر جشنواره و افزایش اعتبار آن از طریق افزایش کیفیت جشنواره است. به‌نظر من اساس کار این جشنواره را داوران تشکیل می‌دهند. انتخاب داوران خوب و شایسته، داورپروری و آموزش و پرورش کارشناسان از کارهایی است که سازمان باید انجام دهد تا خوش‌نامی جشنواره افزایش یابد و تأثیر آن بیشتر شود.

چوایه از نظر شما داور این جشنواره باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟

○ گفتم که پایه و اساس این جشنواره را داوران تشکیل می‌دهند. هراندازه کار داور درست‌تر و دقیق‌تر انجام شود، به همان اندازه اعتبار جشنواره افزایش می‌یابد. چون این‌جانب داور این جشنواره را تجربه کرده‌ام، می‌دانم که کار داور چه اندازه دشوار و حساس است. داور باید کارشناس باشد، یعنی با تجربه باشد، با کتاب آشنا و مأنوس باشد و آگاه باشد. کتاب‌های منتشرشده را بشناسد، بتواند آن‌ها را با هم مقایسه کند و درباره آن‌ها نظر بدهد؛ بنابراین، داور هر قدر پرکارتر، مس‌تر و با تجربه‌تر باشد، بهتر می‌تواند داور شود.

چوایه ممکن است قدری بیشتر در این‌باره توضیح بدهید؟

○ البته. ببینید ما می‌توانیم بسیاری از ویژگی‌های فیزیکی هر کتاب را با دقت بسیار زیادی اندازه بگیریم. می‌توان طول و عرض و ارتفاع و حجم آن را با دقت اندازه‌گیری کرد. حالا اگر ۱۰ نفر

محمد کرام‌الدینی:

داور هرگز نمی‌تواند خود را کاملاً از سابقه ذهنی‌اش جدا کند؛ نمی‌تواند اصلاً سلیقه و علاقه خود را در داوری دخالت ندهد. به‌همین علت است که معتقدم داوری کاری است که با وجدان نسبت مستقیم دارد. پس کاری که برگزارکنندگان جشنواره می‌توانند انجام دهند، این است که در انتخاب داورها بسیار سخت‌گیر باشند و آگاهی آنان را روزآمد و جدید کنند؛ به‌بیان دیگر، داورپروری کنند

این ویژگی‌ها را اندازه بگیرند، اعداد یکسانی به دست می‌آورند. در حالی که داوری درباره محتوای کتاب این‌گونه نیست. داور هرگز نمی‌تواند خود را کاملاً از سابقه ذهنی‌اش جدا کند؛ نمی‌تواند اصلاً سلیقه و علاقه خود را در داوری دخالت ندهد. به همین علت است که معتقدم داوری کاری است که با وجدان نسبت مستقیم دارد. پس کاری که برگزارکنندگان جشنواره می‌توانند انجام دهند، این است که در انتخاب داورها بسیار سخت‌گیر باشند و آگاهی آنان را روزآمد و جدید کنند؛ به بیان دیگر، داورپروری کنند.

چوایه شما یکی از مؤلفان کتاب‌های درسی زیست‌شناسی متوسطه هستید. کتاب‌های تألیفی شما بیش از ۱۰ سال است که در مدارس در حال تدریس‌اند. به نظر شما چه نسبتی بین کتاب‌های درسی و کتاب‌های کمک‌درسی برقرار است؟

○ تألیف کتاب درسی در چارچوب برنامه‌ای به نام برنامه درسی صورت می‌گیرد. مؤلف کتاب درسی نمی‌تواند خودسرانه هر موضوعی را می‌خواهد و می‌پسندد، به کتابش وارد کند یا از موضوعی خاص که در برنامه درسی وجود دارد، صرف‌نظر کند. فقط می‌تواند ابتکار، خلاقیت، سواد علمی و توانایی نگارشی خود و از همه مهم‌تر درک خود را از آموزش و روش‌های تدریس در معرض قضاوت بگذارد. به همین علت بعضی از نقض‌هایی را که در کتاب درسی وجود دارد، باید به حساب برنامه درسی مربوطه گذاشت. به بیان دیگر، کتاب درسی یکی از نمودهای برنامه درسی است.

مؤلف کتاب کمک‌آموزشی نیز باید در محدوده کتاب درسی و برنامه درسی کار کند، اما کتاب کمک‌آموزشی محدودیت‌های کمتری دارد. مخاطبان کتاب‌های درسی میلیونی هستند و

شمارگان هر کتاب درسی در سال چندصد هزار است. کتاب درسی سراسری و فراگیر است و برای همه دانش‌آموزان همه مناطق کشور نوشته می‌شود. کتاب درسی منبع اصلی آزمون‌های ورود به دانشگاه است. در حالی که کتاب کمک‌درسی این‌طور نیست. شمارگان محدود دارد و خواندن آن برای دانش‌آموزان اجباری نیست. بنابراین، دست مؤلف کتاب‌های کمک‌درسی بسیار بازتر است، چون این نوع کتاب‌ها با محدودیت حجم روبه‌رو نیستند. مخاطبان او بسیار کم‌ترند و اثر کتابش بسیار کمتر است. مؤلف کتاب کمک‌آموزشی می‌تواند کتاب خود را متناسب با مخاطب خاص، مانند دانش‌آموزان تیزهوش، عادی یا استثنايي بنویسد. می‌تواند فعالیت‌های آموزشی بیشتر و متنوع‌تری در کتاب خود بگنجاند. می‌تواند مسائل عمیقی را برای دانش‌آموزان مطرح کند. یادمان باشد کتاب کمک‌درسی باید در واقع مکمل کتاب درسی رسمی باشد، نه رونویسی از آن!

وجه مشترک همه مؤلفان آن است که اصولاً همه مؤلفان آموزشی و حتی غیرآموزشی باید مخاطب‌شناس باشند، یعنی شناختی هرچه بیشتر و بهتر از مخاطب خود داشته باشند. مخاطب خود را به خوبی بشناسند و بدانند برای چه کسانی می‌نویسند و هنگام نوشتن همواره مخاطب را روبه‌روی خود تصور کنند. مؤلف باید با اصول و قواعد کار گروهی آشنا باشند و بتوانند به‌طور مناسب با دیگران همکاری کند. چون تألیف کتاب کاری گروهی است و مؤلف باید خود را با افراد مختلفی هم‌ساز کند. مؤلف باید سواد و تخصص لازم را در موضوع مربوطه و نیز در زبان فارسی داشته باشد و بتواند منظور خود را روشن و روان به فارسی توضیح دهد. او باید بتواند از منابع علمی به‌گونه‌ای مناسب استفاده کند. سعه صدر داشته باشد تا نقض‌های اثر خود را بپذیرد و آن‌ها را اصلاح کند.

به دنبال محدود کردن بازار کتاب‌های کمک آموزشی نیستیم

محمود امانی (۱۳۳۴، تهران)

دکترای برنامه‌ریزی با حوزه تخصصی آموزش علوم، برنامه‌ریز

و مؤلف کتاب‌های درسی، علوم تجربی، مترجم کتاب‌های علمی-آموزشی گوناگون، مدیرکل دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری، مسئول پیشین شورای هماهنگی علمی سازمان داور جشنواره‌های متعدد، از جمله: کتاب

سال جمهوری اسلامی ایران، کتاب کانون، جشنواره سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی و جشنواره فیلم رشد.

چوایه آقای دکتر امانی در خدمت شما هستیم و می‌خواهیم نظر شما را در مورد نقش و جایگاه جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد در سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی و کمک‌آموزشی جويا شويم.

○ یکی از نکات مهم این است که امر انتخاب کتاب مناسب امری تخصصی است و از خانواده‌ها و دانش‌آموزان نمی‌توان توقع داشت که تفاوت کتاب خوب و نامناسب را به‌صورت مشخص دریابند. از این‌رو باید در نظام آموزشی سرویس‌ها و سیستمی داشته باشیم که بتواند کار انتخاب را برای متقاضیان آسان کند. جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد سازوکاری برای این

امر است تا بتوان از این طریق کتاب مناسب را از کتاب نامناسب تشخیص داد؛ چون کتاب آموزشی به راحتی ممکن است مضر باشد. برای مثال، کتاب‌های حل المسائل قطعاً در فرایند یاددهی - یادگیری مضر هستند. از این رو مأموریت جشنواره آن است که طبقه‌بندی کتاب‌ها را برای دانش‌آموزان و خانواده‌ها مشخص کند و کتاب‌هایی را که از رتبه بالایی از نظر کیفی برخوردارند، کتاب‌هایی را که وضعیت قابل قبولی دارند، و همچنین کتاب‌هایی را که از مشخصه‌های کیفی برخوردار نیستند و می‌توانند مضر باشند، به مخاطبان خود معرفی کند.

چوایه از نظر شما جشنواره روی کدام مخاطب تأثیر بیشتری دارد؟

○ به‌طور کلی این جشنواره می‌تواند روی سه گروه مخاطبان به‌طور مشخص تأثیر بگذارد و این سه گروه نیز می‌توانند از برون‌دادهای آن بهره‌مند شوند.

- یک گروه مدارس، شامل دانش‌آموزان و معلمان که خروجی‌های جشنواره رشد سعی دارند بیشتر روی آن‌ها تأثیر بگذارند.
- گروه دوم اولیای دانش‌آموزان که خرید کتاب‌ها را بر عهده دارند و می‌توانند برای انتخاب‌های خود از یافته‌های جشنواره بهره‌مند شوند.

- گروه سوم نیز ناشران که می‌توانند براساس یافته‌ها و برون‌دادهای جشنواره انتشارات خود را به استانداردهای قابل قبول ارتقا دهند.

چوایه از دید شما با اضافه کردن چه بخش‌هایی یا چه کارهایی به برنامه‌های جشنواره، این حرکت می‌تواند مؤثر باشد؟

○ جشنواره از نظر چارچوب سازوکارهای مربوط به قضاوت و داوری، انتخاب و مراحل مختلف داوری خوب سامان‌دهی شده است. به این معنا که جشنواره رشد جشنواره‌ای کارآمدی است که در تمام طول سال فعالیت دارد و ارزیابی کتاب‌ها در طول سال تحصیلی انجام می‌شود.

کتاب‌ها نیز بر این اساس سامان‌دهی و ارزیابی می‌شوند. در عین حال، جشنواره از سوگیری‌ها و سلیقه‌های شخصی تأثیری نمی‌پذیرد و این از جمله نقاط قوت جشنواره است.

چوایه به نظر شما چه کارهایی لازم است سازمان پژوهشی در کنار این جشنواره انجام دهد تا تأثیرات جشنواره ماندگار شوند؟

○ آنچه که موجب ماندگار کردن این جشنواره می‌شود، نحوه حمایت از کتاب‌هایی است که به نحوی مورد تأیید جشنواره قرار می‌گیرند. مهم‌ترین حمایت از کتاب‌های تأیید شده این است که به نحوی این کتاب‌ها را به دست متقاضیان برسانیم و موفقیت‌هایی در تولید و توزیع آن‌ها حاصل شود.

در این زمینه گام‌های مؤثری برداشته شده است و اخیراً سازمان دست به راه‌اندازی سامانه‌ای زده است به نام «پخش مدرسه» که قرار

است در این سامانه تمامی تولیدات سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی وزارت آموزش و پرورش و تولیدات مورد تأیید سازمان معرفی شوند تا از این طریق تولیدات به آسانی به دست مخاطبان برسند. «انتشارات مدرسه» واحد پخش مدرسه را راه‌اندازی کرده است و در فضای پخش مدرسه امکان تهیه تمامی کتاب‌هایی که در جشنواره مورد تأیید قرار می‌گیرند و در کتاب‌نامه رشد معرفی می‌شوند، برای مدارس فراهم می‌شود.

اگر اولیای دانش‌آموزان، مدارس و یا معلمان بخواهند فهرستی از کتاب‌های مناسب تهیه کنند، با مشکلات زیادی مواجه می‌شوند، از سوی دیگر، افراد زیادی هستند که حاضرند هزینه‌های زیادی را برای کتاب مناسب بپردازند، ولی دسترسی به کتاب‌های مناسب به آسانی میسر نیست. در حالی که متقاضیان در این سامانه، هم می‌توانند خریدهای کلان داشته باشند و هم از خریدهای انفرادی بهره‌مند شوند.

چوایه راه‌اندازی این سامانه در چه فازی قرار دارد؟

○ سامانه پخش مدرسه در حال راه‌اندازی است و قرار است از طریق وب‌سایت انتشارات مدرسه قابل جست‌وجو باشد. فروش اینترنتی و حضوری هم در آن پیش‌بینی شده است. علاوه بر آن غرفه‌ای در انتشارات مدرسه راه‌اندازی شده است و در آینده نزدیک فروش اینترنتی آن هم

شروع خواهد شد. در این سامانه هر کتابی که در روند جشنواره رشد تأیید شود، اعم از کتاب دانش‌آموزی، تربیتی و ادبی و تمامی مقوله‌های جشنواره، قابل اکتساب خواهد بود.

چوایه جناب امانی، به غیر از خدمات حمایتی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی چه نقشی در افزایش تأثیرگذاری جشنواره رشد می‌تواند داشته باشد؟

○ به‌نظر من سازمان همین الان هم نقش خود را به خوبی ایفا می‌کند. به‌گونه‌ای که برای اجرای این جشنواره روند خوبی از تحویل آثار تا پایان مراحل داوری پیش‌بینی شده است. این روند روشن دارای مصوبات و سازوکارهای مناسبی به‌منظور پاسخ‌گویی به مراجعه‌کنندگان است و از انواع ابزارها برای اطلاع‌رسانی به مخاطبان استفاده می‌شود.

چوایه از نظر شما ناشر خوب، مؤلف خوب و داور خوب کتاب‌های آموزشی و تربیتی باید چه خصوصیات داشته باشد.

○ ما برای هر یک از کتاب‌ها فرم خاصی را آماده کرده‌ایم و بسته به اینکه کتاب در چه مقوله‌ای قرار می‌گیرد، فرم داوری

محمودامانی:

کتاب‌های حل المسائل قطعاً در فرایند یاددهی - یادگیری مضر هستند. از این رو مأموریت جشنواره آن است که طبقه‌بندی کتاب‌ها را برای دانش‌آموزان و خانواده‌ها مشخص کند و کتاب‌هایی را که از رتبه بالایی از نظر کیفی برخوردارند، کتاب‌هایی را که وضعیت قابل قبولی دارند، و همچنین کتاب‌هایی را که از مشخصه‌های کیفی برخوردار نیستند و می‌توانند مضر باشند، به مخاطبان خود معرفی کند

آن‌ها نیز متفاوت است و ملاک‌های اصلی برای داوری در مورد کتاب در چند دسته طبقه‌بندی می‌شوند: یک طبقه محتوای کتاب است. کتاب خوب کتابی است که از نظر علمی دارای صحت و روایی علمی باشد.

ذوق و سلیقه‌ای که در نگارش کتاب به کار رفته، از دیگر ملاک‌هاست. به این معنا که آیا کتاب خواننده را موجودی هوشمند و فعال تلقی کرده یا وی را منفعل فرض کرده است. ملاک دیگر کتاب‌سازی و وضعیت هنری کتاب و ملاک دیگر متن و ادبیات کتاب و مناسب بودن ادبیات آن با توجه به موضوع کتاب است. ضمن آنکه لازم است توجه ویژه‌ای به سن مخاطبان شده باشد. از این رو ادبیات کتاب بسیار مهم است. کتاب باید از ادبیات سامان‌یافته و درستی برخوردار باشد.

چگونه جشنواره رشد چه نقشی می‌تواند در هدایت ناشران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی به سمت تولیدات کتاب‌های خلاقیت برانگیز ایفا کند؟

تصور من این است که جشنواره با توجه به حجم زحماتی که برای آن کشیده شده و بودجه‌ای که برای آن صرف شده، جشنواره موفق‌تری است. مهم‌ترین نکته در این زمینه خدمات توزیع کتاب‌های تأیید شده است که با راهکارهایی که برای این امر در نظر گرفته شده است، این جشنواره می‌تواند آینده روشن‌تری داشته باشد.

چگونه رویکرد سند تحول بنیادین آموزش در زمینه کتاب‌های کمک آموزشی چیست؟

در سند تحول بر تنوع منابع یادگیری تأکید شده است. انواع منابع آموزشی اعم از کتاب، فیلم، چندرسانه‌ای و غیره می‌توانند در خدمت افزایش خلاقیت و تربیت نیروی انسانی مولد قرار گیرند. برای پرورش خلاقیت از دو منظر می‌توان به آن نگاه کرد. یکی

مستقیماً از طریق کتاب‌هایی که به پرورش خلاقیت می‌پردازند و الا ن در بازار موجودند، و دیگر کتاب‌هایی که به‌عنوان هدف ثانویه و جنبی به موضوع پرورش تفکر و خلاقیت می‌پردازند؛ مانند کتاب‌های کار علوم و ریاضی که به کارهای خلاقانه توجه دارند. از هر دو جنبه این موضوع قابل توجه است. به‌نظر من این حوزه‌ای است که جای کار بسیار زیادی دارد، ولی تاکنون به این موضوع به‌صورت جدی نپرداخته‌ایم و این جشنواره زمینه‌ای برای این امر است.

چگونه برنامه‌های این اداره کل در خصوص تولید کتاب‌های کمک‌درسی و کمک‌آموزشی چیست؟

تولیدات ما به منابع درسی رسمی محدود می‌شود، ولی با برگزاری این جشنواره به دنبال آن هستیم که جامعه ناشران به این مقوله بپردازند. از سوی دیگر در برنامه‌های درسی توجه ویژه‌ای به پرورش تفکر خلاقانه شده است. پرورش تفکر خلاق در قالب سه کتاب «تفکر و پژوهش» پایه ششم و «تفکر و سبک زندگی» پایه‌های هفتم و هشتم اجرایی شده است.

چگونه با توجه به برگزاری سالانه جشنواره رشد، آیا برنامه‌هایی برای محدود کردن تولیدات کمک آموزشی در جهت کاهش کتاب‌های کمک آموزشی نامناسب دارید؟

به‌طور کلی ما به دنبال آن نیستیم که نیاز دانش‌آموزان را به کتاب‌های کمک‌آموزشی کم کنیم؛ بلکه می‌کشیم نوع خوب این کتاب‌ها را ترویج دهیم. ما نمی‌خواهیم بازار این نوع کتاب‌ها کم شود، بر عکس می‌خواهیم بازاری ایجاد شود که انواع خوب این کتاب‌ها مورد توجه قرار گیرند.

تربیت دانش‌آموزان برای رسیدن به اهدافی مانند تربیت نیروی انسانی مولد و شایسته، کارآفرین، خلاق و نوآور از جمله اهدافی است که در حوزه تربیت و یادگیری کار و فناوری در برنامه درسی ملی مطرح شده است.

هدف ما تربیت نیروی انسانی مولد، خلاق، شایسته و کارآفرین است

کارشناس مسئول گروه مکانیک - معاون برنامه‌ریزی آموزش‌های صنعت - مدیرکل دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

سوابق علمی و آموزشی: تدریس در دانشگاه جامع علمی کاربردی به مدت ۷ سال

تألیفات: مؤلف پنج جلد از کتاب‌های درسی - مؤلف کتاب دانشگاهی - مقالات علمی - علمی پژوهشی و کنفرانس بین‌المللی

سابقه عضویت در: شوراهای برنامه‌ریزی و تألیف گروه مکانیک - انجمن مهندسان مکانیک ایران - انجمن مهندسان

مهندس احمدرضا دوران‌دیش - متولد ۱۳۵۸ - شهر مقدس مشهد

تحصیلات: کارشناسی ارشد مهندسی مکانیک سوابق کاری: هنرآموز رشته ساخت و تولید - کارشناس برنامه‌ریزی و تألیف مکانیک -

کنترل و ابزار دقیق ایران - مدیریت تضمین کیفیت ایزو در سازمان پژوهش - داوری کتاب‌های جشنواره رشد

چوایه آقای مهندس دوراندیش؛ به نظر شما مهم‌ترین کاری که جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد می‌کند، چیست؟

هر ساله کتاب‌های متنوع و متعددی در زمینه‌های علمی و آموزشی برای استفاده دانش‌آموزان و معلمان منتشر می‌شوند. جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد سه هدف اصلی را دنبال می‌کند: نخست آنکه کتاب‌های آموزشی جدید مناسب شناسایی می‌شوند. دوم آنکه کتاب‌های معرفی شده به جشنواره در گروه‌های داوری براساس شاخص‌هایی که در جهت ارتقای فرایند یاددهی - یادگیری تدوین شده‌اند، مورد بررسی قرار می‌گیرند. از میان کتاب‌های مطرح شده در جشنواره، کتاب‌هایی که امتیاز لازم را دریافت می‌کنند، انتخاب می‌شوند و در نهایت برای حمایت و ایجاد انگیزه، از ناشران و پدیدآورندگان کتاب‌های انتخاب شده که علاوه بر تدوین محتوای آموزشی مورد نیاز، استانداردهای کتاب‌های آموزشی را رعایت کرده‌اند، قدردانی می‌شود. البته اشاره به این نکته ضروری است. که علاوه بر معرفی کتاب‌های برگزیده در جشنواره، این کتاب‌ها در کتاب‌نامه‌های رشد و کتاب‌نامه‌های درسی نیز معرفی می‌شود.

چوایه از دید شما با اضافه کردن چه بخش‌هایی یا چه کارهایی به برنامه‌های جشنواره، این حرکت می‌تواند مؤثرتر باشد؟

برگزاری کارگاه‌های آموزشی در روزهای برگزاری جشنواره برای مؤلفان و ناشران در جهت آشنایی بیشتر با نیازهای آموزشی و همچنین شاخص‌ها و استانداردهای کتاب‌های آموزشی، در کیفیت نشر مواد آموزشی تأثیر بسزایی دارد. همچنین، برگزاری نمایشگاهی از تجارب موفق حاصل شده از سنوات قبلی جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد، نوآوری‌ها و ایده‌های مؤثر مطرح شده در جشنواره، و روند ارتقای آن از ابتدا تاکنون برای مخاطبان مفید خواهد بود.

چوایه از نظر شما مؤلف خوب، و داور خوب کتاب‌های آموزشی و تربیتی چه خصوصیات دارد؟

مؤلف کتاب‌های آموزشی و تربیتی، علاوه بر دارا بودن صلاحیت‌ها و شایستگی‌های پایه و عمومی، می‌باید جنبه‌های تخصصی تألیف را نیز داشته باشد. مؤلف خوب از نیازهای آموزشی و تربیتی آگاه است و بر روش‌ها و سبک‌های یاددهی - یادگیری، روش‌های تدریس، اصول سازمان‌دهی محتوا و الگوهای ارزشیابی تسلط دارد و از تجربه کافی در آنچه که به رشته تحریر درمی‌آورد، برخوردار است. تخصص موضوعی، ابتکار و

نوآوری، مختصرنویسی و رعایت شیوایی و رسایی کلام در اثر، از ویژگی‌های هر مؤلف خوب است.

داوران جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد نیز، علاوه بر داشتن ویژگی‌هایی که مؤلف کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد دارد، چون به تعبیری خود آن‌ها هم مؤلف کتاب آموزشی و تربیتی هستند، باید ویژگی‌های کتاب آموزشی و تربیتی مناسب را بشناسند و شاخص‌ها و معیارهای تعیین شده در دستورالعمل داوری را برای تصمیم‌گیری ملاک خود قرار دهند.

چوایه جشنواره چه نقشی می‌تواند در هدایت ناشران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی به سمت تولید کتاب‌های آموزشی مناسب ایفا کند؟

در خلال برگزاری جشنواره، ناشران و مؤلفان می‌توانند ضمن آشنایی بیشتر با شاخص‌های یک کتاب آموزشی مناسب برای دانش‌آموز و استانداردهای تعیین شده، از طریق مقایسه کیفی آثار انتخاب شده، از ویژگی‌های آثار برگزیده آگاه شوند. همچنین می‌توانند از طریق تعامل با پدیدآورندگان و ناشران آثار موفق، به ابتکارات و ایده‌های آن‌ها در این زمینه پی ببرند.

چوایه نقش جشنواره کتاب‌های کمک‌آموزشی در تحقق اهدافی مانند پرورش خلاقیت، کسب تجارب تربیتی در مدرسه، و تربیت نیروی انسانی مولد و کارآفرین که در سند تحول مورد تأکید قرار گرفته است، چیست؟

تربیت دانش‌آموزان برای رسیدن به اهدافی مانند تربیت نیروی انسانی مولد و شایسته، کارآفرین، خلاق و نوآور از جمله اهدافی است که در حوزه تربیت و یادگیری کار و فناوری در برنامه درسی ملی مطرح شده است. برگزاری جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد امکان بهره‌مندی از ظرفیت‌های موجود را در جامعه نشر

مواد آموزشی برای توسعه اهدافی که در سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش و برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران آمده است، فراهم می‌سازد. توجه به کتاب‌های آموزشی و تربیتی مربوط به حوزه تربیت و یادگیری کار و فناوری، به همراه ایجاد بسترهای مناسب برای تولید و نشر مواد آموزشی این حوزه، مانند آموزش مؤلفان، می‌تواند گام مؤثری برای دستیابی به اهداف مطرح شده باشد.

احمد رضادوراندیش:
مؤلف کتاب‌های آموزشی و تربیتی، علاوه بر دارا بودن صلاحیت‌ها و شایستگی‌های پایه و عمومی، می‌باید جنبه‌های تخصصی تألیف را نیز داشته باشد. مؤلف خوب از نیازهای آموزشی و تربیتی آگاه است و بر روش‌ها و سبک‌های یاددهی - یادگیری، روش‌های تدریس، اصول سازمان‌دهی محتوا و الگوهای ارزشیابی تسلط دارد و از تجربه کافی در آنچه که به رشته تحریر درمی‌آورد، برخوردار است. تخصص موضوعی، ابتکار و نوآوری، مختصرنویسی و رعایت شیوایی و رسایی کلام در اثر، از ویژگی‌های هر مؤلف خوب است